

Els dos “principis de llibertat” segons John Stuart Mill

Ramon ALCOBERRO

Com tots els liberals, John Stuart Mill pretén delimitar clarament un domini en què els individus puguin “fer el que vulguin”, un domini en què la societat no empri la coacció, ni a través de les lleis, ni –de forma més subtil– mitjançant la pressió de l’opinió pública. Des d’un punt de vista teòric, la qüestió de la llibertat consisteix a trobar la millor línia de demarcació, la frontera més adient per tal de promoure “la felicitat de tots”.

Per tal d’establir aquesta frontera, Mill recorre a dos principis que s’apliquen l’un després de l’altre –o, com diria John Rawls, “en ordre lexicogràfic”.

- El primer, que anomena “principi de la llibertat individual”, identifica un àmbit extens d’accions en que l’individu “té tot el dret” de fer el que vol (o el que no vol –que vindria a ser el mateix) i en que la societat “no té dret” a limitar-lo. Així, per exemple, la societat no té dret a prohibir el consum d’alcohol per a ús privat.
- El segon, que es podria anomenar el “principi de les circumstàncies específiques del cas”, determina, dins les circumstàncies en què la societat té dret a coaccionar, camps específics d’activitat on és millor no actuar perquè s’assoleix millor la finalitat pròpia d’aquest tipus d’activitat deixant fer lliurement els individus, més que no pas manant-los. Aquest seria, per exemple, el camp de l’economia: l’Estat podria actuar-hi, i potser en algun cas ho ha de fer, però si no ho fa les coses van millor.

EL PRINCIPI DE LA LLIBERTAT INDIVIDUAL fa referència a les accions que no tenen repercussions nocives sobre els altres: sobre aquesta mena d’accions, la llibertat dels individus ha de ser absoluta. Com diu a les primeres planes de *On Liberty* : “coaccionar un individu per al seu propi bé, físic o moral, no forneix una justificació suficient (...) Hi poden haver raons per fer-li retrets, raonar-hi, persuadir-lo o suplicar-li; però no per coaccionar-lo, ni per fer-li mal”.

L’única raó legítima que pot tenir una comunitat per usar la força contra algun dels seus membres és impedir que faci mal a altres individus, però en aquest cas, el problema pertany a l’àmbit jurídic.

La llibertat individual permet augmentar la felicitat dels individus, fa possible experimentar tipus de vida més plaents i evita que l’opinió pública i/o l’Estat interfereixin a la vida privada dels individus.

El principi de llibertat individual, però, només és vàlid per a les societats que Mill anomena “civilitzades”; val a dir, les que prenen com a criteri la lliure discussió com a mitjà de millora. No s’aplicaria, doncs, als estadis de la societat en què la lliure discussió només inflama les passions i mena al desordre o a la guerra civil.

EL PRINCIPI DE LA LLIBERTAT EN LES CIRCUMSTÀNCIES ESPECÍFIQUES DEL CAS fa referència a la jurisdicció de la societat, que té dret a intervenir i sancionar quan les coses no funcionen. Amb un exemple quedarà potser, més clar: la forma com els pares eduquen o alimenten els fills és cosa seva; però, arribat a un cert extrem, no constitueix un problema particular dels pares, sinó que l’Estat hi pot intervenir, quan es va més enllà de la llibertat individual i s’entra en la jurisdicció de la societat. És el que Mill anomena “*the particular expediencies of the case*”. Per això, per exemple, no atempta a la llibertat que els governs estableixin un control sanitari sobre els aliments.

Aquesta distinció és particularment pertinent avui, en el debat entre liberalisme i neoliberalisme. Per a Mill, el comerç és una activitat social. Per tant, des del punt de vista dels principis, pertany a l’ àmbit que pot ser regulat. Si l’activitat comercial, com a regla general, ha de ser “lliure”, això no significa que sigui un dret natural, sinó que depèn de les circumstàncies específiques.

En el context d’un Estat mínim, que garantexi efectivament l’accés de tothom al mercat en igualtat de condicions, l’Estat no ha d’intervenir en l’activitat econòmica. En determinades circumstàncies, però, l’Estat pot intervenir en economia per preservar el lliure joc de la competència i els drets dels consumidors: l’Estat té el deure de fer tot el que és susceptible d’augmentar la felicitat general.